

A KÉT SZAKÉRTŐ ALKALMAZÁSÁNAK PROBLEMATIKÁJA A HALÁL OKÁNAK ÉS KÖRÜLMÉNYEINEK A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN TÖRTÉNŐ VIZSGÁLATA SORÁN

TÓTH ÁRON LÁSZLÓ
doktorandusz (PPKE JÁK)

VASKUTI ANDRÁS
tiszteltetbeli tanár (ELTE ÁJK)

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 2003. július 1. napján lépett hatályba. Immár hetedik éve hatályos azon szabálya is, amely változtatott az 1973. évi I. törvénynek (a továbbiakban: régi Be.) a vizsgált kérdéssel kapcsolatos felfogásán, és a halál okának, valamint körülményeinek megállapításával kapcsolatban két szakértő alkalmazásának követelményét fogalmazta meg.

A gyakorlatban azonban még ez az egyértelműnek tűnő szabály is felvetett értelmezési kérdéseket. A jogszabályszöveg ugyanis csak első ránézésre egyértelmű, az új Be. hatálybalépése kapcsán nem módosított alacsonyabb szintű jogszabályok és a régi Be.-hez kapcsolódó gyakorlathoz szokott jogalkalmazás miatt ellentétes értelmezésekre is adott a lehetőség.

A továbbiakban megpróbáljuk felvázolni, hogy a jelenleg hatályos Be. rendelkezései, valamint a szakvélemények elkészítésére vonatkozó rendeleti szintű jogszabályok helyes értelmezése milyen megoldáshoz kell, hogy vezessen.

A kérdés, amelynek megválaszolására törekszünk, elsődlegesen az, hogy elegendő-e, ha a boncolás során van jelen két szakértő, és szükséges-e, hogy az eljárás későbbi szakaszában is két szakértő, együttesen adjon véleményt a halál okával kapcsolatban?¹

I. A szakértők szerepe a büntetőeljárásban

Bármely jogi fejtegetésnél komoly retorikai fogás lehet a tekintélyre való hivatkozás – hatásos lenne, ha például azt írhatnánk a felmerült probléma kapcsán, hogy ‘már a régi rómaiak is’, vagy, hogy ‘amint azt Gaius a kérdés kapcsán már kifejtette...’. Sajnos azonban erre nincs lehetőség, a régi jogrendszerek nem foglalkoztak a szakértőkkel,

¹ A kirendelendő szakértők számával kapcsolatos problémák nemcsak hazánkban merültek fel, ld. KUHN KATA: A szakértői tevékenység szabályozása az osztrák jogban. *Beliügyi Szemle* 2005/10, 38.

mint az eljárásban résztvevő személyekkel, tehát egy viszonylag fiatal (néhány száz éves) jogintézményről van szó. Egy adott társadalom tudományos fejlettsége ugyanis nem feltétlenül jár együtt a jogi kultúrához kapcsolódó azon felismeréssel, hogy e tudományos eredményeknek a büntetőeljárásban való hasznosítására is szükség lehet.

A régi jogrendszerek eljárásaiban, ahol nem feltétlenül volt szükséges jogi képzettség a bírói pozíció betöltéséhez, felesleges is lett volna elvárni, hogy az egyéb szakkérdésekben szakember nyilatkozatát követeljék meg. Eleve csak akkor lehetett szó arról, hogy az eljárás során olyan szakkérdések merüljenek fel, amelyek nem tartoznak bele a jogász végzettségű bíró kompetenciájába, amikor már a bírói hivatás is szakmává vált, amit megfelelő végzettséghez kötöttek. A kizárólag laikusokból összeálló bíróságoknak semmilyen speciális szaktudásuk nem volt a józan eszükön és az élettapasztalatukon kívül, ezért esetükben szinte minden kérdés a kompetenciájukon kívül esett volna.

A büntetőeljárás során különböző személyek kerülnek meghallgatásra. A terheltek és a tanúk tényekre vonatkozóan nyilatkoznak. Ennek megítélése nem igényel különösebb szakismeretet, sőt magának a tényállásnak a megállapítása sem feltétlenül igényel jogi szakismeretet, hiszen csak abban a kérdésben kell állást foglalni, hogy 'mi történt' (ezen alapulnak a laikus bíráskodás különböző rendszerei). Más kérdés persze, hogy a tényállás megállapításánál eleve nem azt kell eldönteni, hogy mi történt, hanem történt-e valami olyasmi, ami jogi relevanciával rendelkezik, ezért a tényállás megállapítása során a jogi szakismeret nem feltétlenül nélkülözhető, legalábbis nem teljes mértékben. Ezért aztán nem véletlen, hogy még az esküdtszéki rendszerben is adott a bíró, aki örökös az eljárás lefolyása felett, és nem engedi parttalanná válni és irreleváns kérdésekre is kiterjedni a bizonyítást.

Ami azonban túlmutat azokon a kérdéseken, amelyek jogi szakismeret vagy általános emberi tapasztalatok útján megválaszolhatóak lennének, azon témák meghaladják a bíró kompetenciáját. Igaz ez még arra az esetre is, amikor valamilyen szerencsés egybeesés folytán a bíró nemcsak jogi, hanem az adott kérdésre vonatkozó egyéb speciális szakismerettel rendelkezik. Ebben a körben ugyanis az adott személy nem mint bíró, hanem mint magánember rendelkezik kompetenciával² – vagyis megállapíthatjuk, hogy a modern büntetőeljárás rendszerekben a bírónak kizárólag jogi kompetenciája lehet, az eljárási pozíciók keveredése nem lehetséges.³

Amikor tehát felismerték, hogy a bíró nem lehet minden, az eljárás során felmerülő kérdésben kompetens, meg kellett oldani a problémát, hogy ezt a hiányzó szakértelmet hogyan lehetne pótolni. Az egyik megoldás lehetne, hogy a bíró egyben szakértő is, azonban ez a fentebb hivatkozott kizárási szabályok miatt nem lehetséges, és e szabályok kialakulása nem véletlen. A szakértő bizonyíték forrása, a bíró kötelessé-

² E kompetenciahiány természetesen nem csak a bíróra lehet jellemző. A modern büntetőeljárás több részre oszlik, és a nyomozást végző szervek sem feltétlenül rendelkeznek a szükséges kompetenciával. Ráadásul mivel ők a terhelttel szemben egyértelműen ellenérdekelték az eljárás menetét illetően, ezért eleve nem is tekinthetők olyan eljárási résztvevőnek, amely megfelelő kompetencia megléte esetén független és elfogulatlan véleményt tudna adni valamilyen tudományos kérdésben.

³ A Be. 21.§ (1) bekezdésének c) pontja a bíró vonatkozásában határozza meg kizárási okként, ha az ügyben szakértőként vesz, vagy vett részt, a 103.§ (1) bekezdésének b) pontja pedig ennek fordított esetéről rendelkezik.

ge pedig, hogy a bizonyítékok mérlegelését követően eldöntse az ügyet. Amennyiben több eljárési pozícióban tűnhetne fel ugyanaz a személy az eljárás során, az sértené a tágabb értelemben vett (tehát nemcsak a vád-védelem-ítélkezés értelmében használt) eljárási feladatok megosztásának alapelvét.⁴

A másik megoldás, hogy kívülről pótoljuk a hiányzó kompetenciát. Ekkor egy – valamennyi eljárési résztvevőtől független – harmadik személy nyilatkozik azokról a kérdésekről, amelyek az ügyben relevánsak, azonban speciális szakismeretek nélkül nem dönthetőek el. A szakértők tehát azok, akik az általános életviszonyok keretei között, általános élettapasztalat alapján nem értelmezhető tényeket jogilag is értékelhető általános tényekké konvertálják, és ezáltal ezek jogi szempontú megítélését lehetővé teszik.⁵

Ennek első megoldása az lehetett, hogy a speciális szaktudású személyeket tanúként hallgatták ki, ez azonban a mai tanú fogalommal nem egyeztethető össze, mert tanú csak az lehet, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet. Az pedig, hogy a halál oka fulladás vagy heroin túladagolás, ilyen értelemben nem bizonyítandó tény, mert ez esetben a bizonyítandó tény a halál ténye,⁶ míg a halál oka speciális szakismeret nélkül nem állapítható meg.⁷

A magyar jogban a Praxis Criminalisban találkozhatunk először kodifikált szinten a szakértő alkalmazásával, és már ekkor megjelent az is, hogy bizonyos kérdésekben kötelező a bíróságnak igénybe vennie a szakértő közreműködését, méghozzá az élet, a testi épség és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények körében.⁸ A jogfejlődés előrehaladtával azután persze egyre több olyan különleges szakismeretet igénylő kérdés jelent meg a büntetőeljárásban, amelynek megítéléséhez szakértő igénybevételére volt szükség.⁹ A szabad bizonyítási rendszer sem lehetett tehát teljesen szabad, szükségszerűen megjelentek bizonyos kötöttségek, vagyis a szakértő(k) igénybevételének kötelező esetei.¹⁰

II. A szakértőkre vonatkozó kodifikált szabályozás változásai

A Büntető Perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. évi törvénycikk 241. §-ának rendelkezései szerint a halottszemlére és a boncolásra két orvosszakértőt kell alkalmazni, a

⁴ „A bíró ne vegye át a szakértő feladatát, de a szakértő se öltson magára bírői talárt”. NOVÁK ISTVÁN: A bíró és a szakértő. Gondolatok egy témáról – több változatban. *Magyar Jog* 1991/6, 360.

⁵ Más megfogalmazásban: „A szakértői véleményben foglalt tények nem különleges bizonyítékok, de a szakértői vélemények jelentős helyet foglalnak el a bizonyítékok forrásai között.” GÖDÖNY JÓZSEF: *Bizonyítás a nyomozásban*. Budapest: KJK, 1968, 318.

⁶ „A szakértői vélemény szükségképp járulékos jellegű, vagyis csak egy már előállt bizonyítékhoz kapcsolódhat [...] A szakértő nem teremti a tény, hanem igazolja.” MÁRKI ZOLTÁN: Egy büntetőbíró gondolatai a perről és a szakértő szerepéről. *Magyar Jog* 1996/5, 271.

⁷ Más kérdés, hogy a szakértő tanú sem lehet a büntetőeljárásban és fordítva [Be. 103.§ (1) bekezdésének c) pontja]. A tanú helyzete annyiban speciális, hogy az ő tudása nem ekvivalens más személyekével, adott esetben más tanúkéval sem, míg a szakértő olyan szakismerettel rendelkezik, amellyel mások is (optimális esetben). Éppen ezért, ha egy adott személy tanúként is idézhető az ügyben (mert pl. látta a bűncselekmény elkövetését) és szaktudása miatt szakértőként is kirendelhető lenne (pl. orvosszakértőként a halál okának vizsgálatára), egyértelmű, hogy tanúként kell meghallgatni, mert e tudása nem pótolható.

⁸ BOTOS GÁBOR: *A büntetőeljárás jog története*. Budapest: Szent István Társulat, 2001, 126.

⁹ Lásd bővebben: BOTOS i.m. 125–149.

¹⁰ GYÖRE TAMÁS: A más szakértő kirendelésének ésszerű kételyei. *Magyar Jog* 1996/7, 410.

246. § pedig az elmeorvos szakértőkkel kapcsolatban tartalmaz hasonló rendelkezéseket, amikor azt írja elő, hogy ha gyanúok merül fel arra nézve, hogy a terhelt beszámíthatóságát kizáró vagy korlátozó elmezavarban, vagy öntudatlanságban szenved, a megfigyelést mindig két orvosnak kell teljesíteni és véleményt adni arról, vajon a terhelt elmezavarban vagy öntudatlanságban szenved-e vagy nem, illetőleg a bűncselekmény elkövetésekor abban szenvedett-e úgy, hogy emiatt akaratának szabad elhatározása képességével nem bírt, s az iránt is nyilatkozniuk kell, vajon a terhelt állapota közveszélyes-e.

A büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény 58. § (2) bekezdése szerint rendszerint egy szakértőt kell alkalmazni, különösen fontos vagy bonyolult ügyben azonban több szakértő is közreműködhet. E törvény nem nevesít kifejezetten olyan kérdéskört, ahol kötelező jelleggel több szakértőnek kellene eljárnia, ráadásul nem is a megítélendő kérdés, hanem az ügy bonyolultságához társítja a több szakértő kirendelésének lehetőségét, amelyek nem feltétlenül egybeeső kérdések.

Az alacsonyabb szintű jogszabályok ugyanakkor részletezték a kérdést már ekkor is: a büntetőügyekben szakértők igénybevételéről és a szakértők eljárására vonatkozó különleges szabályok megállapításáról szóló 3/1952. (I. 15.) IM rendelet 10. § (1) bekezdése szerint halottszemlénél és a boncolásnál két orvosszakértőt kell alkalmazni, míg a 14. § (1) bekezdése szerint, ha adatok mutatnak arra, hogy a terhelt elmebetegségben vagy öntudatzavarban szenvedett vagy szenved, elmeállapotát két orvosszakértővel kell megvizsgálni. További részletszabályokat tartalmazott e körben az igazságügyi szakértőkről szóló 44/1954. (VII. 29.) MT rendelet végrehajtásáról rendelkező 8/1954. (IX. 1.) IM rendelet, melynek 13. § (1) bekezdése szerint halottszemlénél és orvosrendőri boncolásnál egy, bírósági boncolásnál két orvost kell alkalmazni. Az elmeállapot vizsgálatával kapcsolatosan pedig a 16. § (1) bekezdésében úgy rendelkezett, hogy ha adatok mutatnak arra, hogy a terhelt elmebetegségben vagy öntudatzavarban szenvedett vagy szenved, elmeállapotát két orvosszakértővel kell megvizsgáltatni.

Látható, hogy a törvényi szintű rendelkezés hiányában alacsonyabb szintű jogszabály határozta meg ekkor azon szakkérdéseket, ahol kötelező volt a büntetőeljárás során két szakértőt alkalmazni, a témakörök pedig azonosak a korábbiakkal.

A büntetőeljárásról szóló 1962. évi 8. törvényerejű rendelet 66. § (2) bekezdése szerint rendszerint egy szakértőt kell alkalmazni, különösen fontos vagy bonyolult ügyben azonban több szakértő is közreműködhet. A bírósági boncolásnál és a terhelt elmeállapotának vizsgálatánál két orvosszakértőt kell alkalmazni. Láthatjuk tehát, hogy az alkalmazási körök változatlanok maradtak, azonban törvényi (legalábbis törvényerejű rendeleti) szintre emelték a szabályozást.

Emellett megmaradt a rendeleti szintű szabályozás is, melynek keretében az igazságügyi szakértői működésről szóló 9/1965. (VIII. 23.) IM rendelet a 26. § (1) bekezdésében előírta, hogy a bírósági boncolást két – állandó vagy kijelölt – igazságügyi orvosszakértő végzi. Az elmeállapot vizsgálatával kapcsolatban pedig a 42. § (1) bekezdése úgy rendelkezett, hogy ha a büntetőeljárás során adatok mutatnak arra, hogy az elkövető a cselekményt elmebeteg állapotban, gyengeelméjűségben vagy tudatzavarban követte el, vagy ezt követően lett elmebeteg, elmeállapotát két orvosszakértővel kell megvizsgáltatni.

A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény 69. § (1) bekezdése szerint rendszerint egy szakértőt kell igénybe venni. Ha a vizsgálat jellege szükségessé teszi, több szakértő

is kirendelhető. A 69.§ (3) bekezdése pedig előírta, hogy igazságügyi orvosi boncolásnál és a terhelt elmeállapotának vizsgálatánál két szakértőt kell igénybe venni.

A rendeleti szabályozás ezt követően az igazságügyi szakértőkről szóló 2/1988. (V. 19.) IM rendelettel¹¹ valósult meg, amely a 45.§ (2) bekezdésében ehhez kapcsolódóan előírta, hogy az igazságügyi orvosi boncolást két – állandó vagy kijelölt – igazságügyi orvosszakértő végzi. Az elmeorvos szakértői vizsgálattal kapcsolatban pedig úgy rendelkezett az 52.§ (2) bekezdésében, hogy ha a büntetőeljárás során kerül sor az elmeállapot vizsgálatára szintén a két orvosszakértő eljárását írta elő.

A legújabb törvényi szintű szabályozás, vagyis a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 101.§ (1) bekezdése szerint rendszerint egy szakértőt kell alkalmazni, míg a (2) bekezdés szerint a halál oka és körülményei, valamint az elmeállapot vizsgálatánál két szakértőt kell alkalmazni.

Az ehhez kapcsolódó jelenleg hatályos rendeleti szintű szabályozás az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelettel valósult meg, mely szerint az elmeállapot orvosszakértői vizsgálatával kapcsolatban a 17.§ (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy ha büntetőeljárásban elmeállapot orvosszakértői vizsgálatára kerül sor, a vizsgálatot végző szakértők közül az egyiknek igazságügyi pszichiátria (igazságügyi elmeorvostan), a másiknak pedig igazságügyi orvostan vagy igazságügyi pszichiátria (igazságügyi elmeorvostan) képesítéssel kell rendelkeznie. Ebből tartalmilag egyértelmű, hogy mivel „szakértőkről” ír a jogszabály, ez minimum két szakértőt jelent. E rendelet a boncolással, illetve a halál okainak és körülményeinek vizsgálatával kapcsolatos szakértői eljárásról nem tartalmaz rendelkezéseket.

Egy táblázatban összefoglalva tehát a rendelkezéseket, a következők szűrhetők le:

Törvényi szintű szabályozás	Mely kérdések vizsgálata során kötelező több szakértő alkalmazása a törvény szerint	Rendeleti szintű szabályozás	Mely kérdések vizsgálata során kötelező több szakértő alkalmazása a rendelet szerint
1896. évi XXXIII. törvénycikk	halottszemle boncolás elmeállapot vizsgálata	–	–
1951. évi III. törvény	–	3/1952. (I. 15.) IM rendelet	– halottszemle – boncolás – elmeállapot vizsgálata
1962. évi 8. törvényerejű rendelet	– boncolás – elmeállapot vizsgálata	9/1965. (VIII. 23.) IM rendelet	– boncolás – elmeállapot vizsgálata
1973. évi I. törvény	– boncolás – elmeállapot vizsgálata	2/1988. (V. 19.) IM rendelet	– boncolás – elmeállapot vizsgálata
1998. évi XIX. törvény	– halál oka és körülményeinek vizsgálata – elmeállapot vizsgálata	31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet	– elmeállapot vizsgálata

¹¹ Hatályon kívül helyezte a 383/2007 (XII. 23.) Korm. rendelet 2. § (1) bekezdésének w) pontja. Hatálytalan 2009. január 1. napjától.

Látható tehát a terminológiai és szemléletbeli váltás a jelenleg hatályos Be-ben. Míg a régi Be. kifejezetten a boncolásra írta csak elő a két szakértő közreműködését, addig a jelenlegi Be. ennél tágabb fogalmat használ. A boncolás ugyanis nem feleltethető meg teljes mértékben a halál oka és körülményei vizsgálatának (lásd később). E körben alkalmazkodik a törvényi szintű szabályozáshoz az új IRM rendelet is, amikor nem tartalmaz kifejezett rendelkezést a boncolásra vonatkozóan, hiszen az eljárási törvény sem ezt a terminológiát alkalmazza.

III. A jelenleg hatályos szabályozás értelmezése

A jelenleg hatályos Be. tehát az alábbiak szerint rendelkezik:

Be. 101.§ (1) Rendszerint egy szakértőt kell alkalmazni. Ha a vizsgálat jellege szükségessé teszi, több szakértő is kirendelhető. Ez úgy is történhet, hogy a kirendelés csak a szakértői csoport vezetőjét jelöli ki, és feljogosítja őt arra, hogy a többi szakértőt bevonja.

(2) A halál oka és körülményei, valamint az elmeállapot vizsgálatánál két szakértőt kell alkalmazni. Jogszabály más esetben is kötelezővé teheti több szakértő alkalmazását.

A törvény meglehetősen egyértelmű szabályozást tartalmaz, mikor azt írja, hogy „a halál oka és körülményei vizsgálatánál két szakértőt kell alkalmazni”. Értelmezzük most ezt a jogszabályszöveget, a jogszabályértelmezés tudományosan elfogadott módszereivel.¹²

1. Nyelvtani értelmezés

A „két szakértő” félreértelmezhetetlenül két szakértőként eljáró személyt jelent, míg a „kell alkalmazni” mérlegelést nem tűrő kötelezettséget fogalmaz meg. Nyelvtani szempontból a mondat egyetlen helyen vethet fel többértelműséget, méghozzá abban a körben, hogy mit értünk a „halál oka és körülményeinek vizsgálata” alatt. Láthattuk, hogy a korábbi jogi szabályozás kifejezetten a boncolás vonatkozásában írta elő a két szakértő közreműködését, a jelenleg hatályos Be. viszont szakított ezzel a megfogalomzással. Észre kell vennünk, hogy nem pusztán terminológiai finomítás, amikor „igazságügyi orvosi boncolás” helyett a „halál oka és körülményeinek vizsgálata” kifejezést használja a törvény. Ez utóbbi kategória ugyanis egyértelműen tágabb. Bár a boncolás során vitathatatlanul megtörténik a halál okának és körülményeinek vizsgálata, azonban ez a vizsgálat nem csak és kizárólag a boncolás során történhet meg. Amikor az igazságügyi orvosszakértő adott esetben évekkel a haláleset után, pusztán a rendelkezésre álló orvosi iratokból nyilatkozik arra nézve, hogy mi volt az elhunyt esetében a halál oka, akkor boncolást értelemszerűen nem végez, azonban – mint azt a kérdés is mutatja – a halál okát vizsgálja és ezzel kapcsolatosan nyilatkozik.

2. Logikai értelmezés

A Be. szabályai önmagukban logikai ellentmondást nem tartalmaznak, a más jogszabályok rendelkezéseivel való összevetés pedig az alábbiakban történik meg.

¹² SZABÓ MIKLÓS (szerk.): *Bevezetés a jog- és államtudományokba*. Miskolc: Bíbor Kiadó, 2001, 141.

3. Rendszertani értelmezés

Jelenleg kizárólag a Be. határoz meg a halál okának és körülményeinek vizsgálata során kirendelendő szakértők számával kapcsolatos szabályokat, ez azonban nem túl régóta van így.

Kérdésként merülhet fel, hogy mi volt a helyzet abban az időszakban, amikor már a jelenlegi Be. volt hatályban, viszont még nem alkották meg a 31/2008. (XII. 31.) IRM rendeletet, ezért a 2/1988. (V. 19.) IM rendelet volt hatályban?

Ebben az időszakban (2003. július 1. – 2009. január 1.) amikor az új Be. és a 2/1988. (V. 19.) IM rendelet egyidejűleg volt hatályban, a két jogszabály között normakollízió állt fenn, ugyanis a jogforrási hierarchiában alacsonyabb szinten álló IM rendelet a törvényi szinthez képest szűkebben határozta meg a két szakértő kötelező alkalmazási körét. Ez az ellentét – amelyet az új Be. hatályba lépését követően az IM rendelet szövegezésének változatlanul hagyása okozott – egyszerűen feloldható volt a jogforrási hierarchia figyelembe vételével, vagyis, hogy a magasabb szintű norma felülírja az eltérő tartalmú alacsonyabb szintű normát.¹³

Hangsúlyozandó, hogy itt nem arról volt szó, hogy egy alacsonyabb szintű jogszabály, mint speciális norma mintegy pontosította volna a magasabb szintű, ám általánosabb tartalmú törvényi rendelkezéseket, hanem egyértelműen szűkebb körben tartalmazott rendelkezéseket (amelyek egyébként e szűkebb körben, vagyis a boncolás tekintetében azonosak voltak a Be. szabályaival, hiszen ott előírták a két szakértő alkalmazását, azonban a halál okának és körülményeinek vizsgálatának egyéb módozatairól nem rendelkeztek). Ennek következtében alakulhatott ki tehát olyan helytelen jogértelmezés, amely a halál okának és körülményeinek vizsgálatát a boncolással azonosította és kizárólag e cselekmény vonatkozásában tartotta kötelezőnek két szakértő alkalmazását.

A normakollízió a 2/1988. (V. 19.) IM rendelet hatályon kívül helyezésével megoldódott,¹⁴ és mivel a jelenleg hatályos 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet a kérdésről nem rendelkezik, ezért jelenleg csak a Be. nyelvtanilag egyértelmű szabályai irányadóak a kérdés vonatkozásában.

4. Történeti értelmezés

A legújabb törvényi szintű szabályozás a jelenleg hatályos Be. ezért a korábbi, azonos szintű, ám eltérő tartalmú szabályokat is felülírta. A régebbi – és ismét hangsúlyozottan alacsonyabb szintű – jogszabály, vagyis a 2/1988 (V. 19.) IM rendelet a Be. rendelkezéseit nem írhatta felül akkor sem, amikor még hatályban volt

5. Teleologikus (cél szerinti) értelmezés

Mi lehet a célja annak, ha a jogszabály valamilyen kérdés eldöntését több személy véleményének kikérésétől, meghallgatásától teszi függővé? Mindenképpen a 'több szem,

¹³ KUKORELLI ISTVÁN (szerk.): *Alkotmánytan*. Budapest: Osiris, 2007, 82. skk.

¹⁴ Hatályon kívül helyezte a 383/2007 (XII.23.) Korm. rendelet 2.§ (1) bekezdésének w) pontja. Hatálytalan 2009. január 1. napjától.

többet lát' elv tudományos megfogalmazása, vagyis hogy annál kisebb a tévedés valószínűsége, minél többen jutnak az adott kérdésben azonos, vagy legalábbis hasonló álláspontra (ugyanaz az oka a társas-bíráskodás kialakulásának is). Azok a kérdések tehát, ahol a jogszabály kötelezővé teszi több szakértő eljárását, olyan kiemelkedő fontosságú kérdések, ahol a tévedés lehetőségét a jogalkotó minimálisra szeretné csökkenteni. Vitathatatlanul ilyen kérdés a halál okának és körülményeinek megállapítása egy olyan büntetőügyben, ahol éppen ez az ügy tárgya. Mivel e kérdések a jogalkotó céljának megfelelően kiemelt figyelmet érdemelnek az eljárás során, ezért ismételtelen csak nem lehetséges a halál okának és körülményeinek vizsgálata szűkítő módon való értelmezése.

*

Álljon itt ezek után két eset a Fővárosi Bíróság 6.B. tanácsának gyakorlatából, példázva, hogy a halál okának kérdése nem feltétlenül kerül megnyugtatóan tisztázásra a boncolás során.

A Fővárosi Bíróság előtt *6.B.354/2004.* számon folyamatban volt ügyben a később bevont szakértők teljesen más haláloki következtetésekre jutottak, mint a boncolást végzők, ami végül elsőfokon jogerős felmentő ítélethez vezetett.

A vádirati tényállás szerint a kábítószer-élvező életmódot folytató vádlott a lakásán – ismeretlen okból – pusztá kézzel és egy tompa tárggyal bántalmazta a szintén kábítószer-élvező sértettet (aki egyébként korábban évekig a barátja volt), majd megfojtotta és a cselekmény leplezése céljából a sértett jobb alkarjába heroinot fecskendezett be. A következő napon a vádlott felhívta telefonon az egyik barátját, hogy a sértett valószínűleg túladagolta a kábítószerrel és meghalt, majd közösen kivitték a holttestet a lakásból, a vádlott által korábban kölcsönkért kocsii hátsó ülésére tették, majd az autóval együtt egy parkolóban hagyták, ahol később rátaláltak.

A vádlott mindvégig tagadta a cselekmény elkövetését, állítása szerint a sértett heroinot adott be magának, majd az éjszaka folyamán – amíg a vádlott aludt – meghalt.

Az eljárás során a boncolást végző szakértők arra a következtetésre jutottak, hogy a sértett halálát fulladás okozta, a sértett testén található számos hámfosztásos, bevezésekkel járó külsérelmi nyommal kapcsolatban pedig azt állapították meg, hogy azok kialakulhattak a halált megelőzően néhány órával történt bántalmazás következtében – méghozzá a heroin szervezetbe kerülés előtt –, a nyak felszínén észlelt sérülések és vérbeszűrődések pedig keletkezhettek a nyak ruházaton keresztüli leszorítása vagy a test esetleges mozgatása során. A sértett szervezetében talált heroinnal kapcsolatosan pedig úgy nyilatkoztak a szakértők, hogy az a halál bekövetkeztét megelőzően igen rövid időn belül kerülhetett a sértett szervezetébe.

A nyomozás során kirendelt (egyébként egyedül véleményt adó) igazságügyi orvosszakértő úgy nyilatkozott, hogy a sértett esetében nem alakulhatott ki a kábítószer érdemi léghézagló hatása, így a fulladás alapvetően a ruházatával történő nyakleszorításra vezethető vissza, a testszerte elszennvedett sérülések pedig idegenkezű ütésekre, rúgásokra, tompa tárggyal való bántalmazásra utalnak. Álláspontja szerint a nyakleszorítás, valamint a heroin szervezetbe kerülése megközelítőleg egy időben történt, és az, hogy a heroin bomlása megindult a sértett szervezetében, arra vezethető vissza, hogy a nyakleszorítást követően néhány percig minimális, maradvány vérkeringés állhat fenn.

A bírósági eljárás során kirendelt igazságügyi orvosszakértők ezzel szemben arra a következtetésre jutottak, hogy bár a halál oka valószínűsíthetően fulladás volt, azonban ennek okaként a heroin légzésbénító hatása nem zárható ki. A nyakon és a testen található sérülések keletkeztek a test mozgatása során, illetve egy esetleges bántalmazás során is.

A felülvéleményezést végző harmadik szakértőpáros ezt követően arra a következtetésre jutott, hogy a halál lehetséges okai közül bizonyossággal határos módon kizárható a fojtogatás, ugyanis a nyakon található sérülések jellege és a bevérzések hiánya fojtogatás hiányára utal. A halál oka ezzel szemben heroin-mérgezésben adható meg. Ennek bonclelete nem specifikus, megegyezik az elhúzódo fulladásos halál boncleletével. A sértett testéből vett vér alapján pedig megállapítható, hogy a heroin még a sértett életében került a szervezetébe, kb. 20 perccel a halálát megelőzően.

A Fővárosi Bíróság előtt *6.B.185/2001.* számon folyamatban volt ügyben a boncolásnál a halál okát tompa erőbehatás okozta sérülésben jelölték meg, majd később, amikor a nyomozás során gyanú merült fel arra, hogy a sértett egy sorozat-gyilkosság áldozata lehet, módosult a haláloki vélemény lőtt sérülésre. A boncolási jegyzőkönyv és annak alapján a boncoló szakértők által készített vélemény tehát itt sem bizonyult abszolút megingathatatlan, és az eljárás további szakaszában már nem vitatható bizonyítéknak.

Az ügyben megállapított tényállás szerint a terhelt a postai kézbesítőként dolgozó sértett után ment azért, hogy egy meghatalmazást intézzen el vele. Mikor a sértett beült a vádlott személygépkocsijának hátsó ülésére, a vádlott észlelte, hogy a sértett postás-táskájában több rekeszben ezer és ötszáz forintosok voltak. Ekkor a pénz megszerzése érdekében a két ülés között elhelyezett fegyverével – amelyet egy ideje magánál hordott – két alkalommal mellbe lötte a sértettet. Miután a vádlott meggyőződött arról, hogy a sértett meghalt, a holttestet egy horgásztóhoz vitte, és a bokrok között elrejtette.

A boncjegyzőkönyvben rögzítették a sértett testén észlelt külsérelmi nyomokat, többek között a bal emlő alsó-belső negyedében egy 8 mm átmérőjű, csaknem szabályos, kerekded, felületesen anyaghiányos hámlékváltozást és ennek közvetlen környezetében kb. 2 cm átmérőjű területen sötétebb szürkés barnás elszíneződést. Azt állapították meg, hogy a bőrsérülés semmiféle mélyre terjedő járatban nem folytatódik, alapját a bőr alatti légyszövet képezi. Ezen elváltozástól jobbra lefelé 1 cm távolságban, egy jellegében hasonló, 8x5 mm nagyságú elváltozás is észlelhető volt. A szakértők álláspontja szerint a sértett halála erőszakos úton, a felhas-tájékot ért, közepest jóval meghaladó mértékű tompa erőbehatás következtében létrejött májszakadásból eredő heveny belső vérvesztés, vérzéses-traumás sokk miatt állhatott be. A felhas-tájékot ért tompa erőbehatás keletkezési módjára vonatkozólag a boncolással támpontot szerezni nem lehetett.

Az orvosszakértői vélemény később rögzítette, hogy a boncjegyzőkönyvben szereplő első külsérelmi nyom tipikus lövési sérülésnek felel meg, és a másik sérülés is származhatott lövéstől. Kimeneti nyílást nem találtak, a testben rekedt lövedékre nem bukkantak. A bemeneti nyílásként értékelhető sérülések egyikének folytatásában sem észleltek löcsatornát, emiatt is foglaltak úgy állást, hogy „a felhas-tájékot ért tompa erőbehatás keletkezési módjára vonatkozólag a boncolással támpontot szerezni nem

lehetett.” A test más részén semmiféle olyan sérülés nem volt felfedezhető, amely akár csak lövés gyanúját fölvetette volna. A boncolás óta felmerült adatok ismeretében azonban módosították a szakértők a halál beálltára adott korábbi véleményüket. A halál és a boncolás időpontja között több mint 2 hónap telt el. A halál a lövési sérülést követően 1-2 percen belül beállhatott heveny belső vérzés miatt.

A bíróság a tárgyaláson levetítette azt a videofelvételt, amely a sértett boncolásáról készült, majd ezt követően nyilatkoztatta az igazságügyi orvosszakértőt. A szakértő elmondta, hogy eredetileg nem is kerestek lövedéket a holttestben, ugyanis ez egy államigazgatási eljárás során indult boncolás volt. Eredetileg tompa erőbehatásra, bántalmazásra gondoltak, annak ellenére, hogy a bal mell belső alsó negyedében talált sérülés nagyon hasonlított egy lövési bemeneti sérülésre. Azonban mivel semmiféle adat nem volt arra, hogy lövés történt volna, és löcsatornát sem találtak, ezt csak egy meglepő hasonlóságnak vélték. Utólag visszakövetkeztetve a bal mell belső alsó negyedében talált sérülés bemeneti nyílás lehetett. A szakértő hozzátette, hogy ha semmiféle egyéb adat nem állna rendelkezésre a boncolás adatain kívül, akkor nem lehetett volna bizonyítani, hogy lövési sérülés érte a sértettet.

Mindezek alapján elfogadható volt a terhelt azon állítása, hogy kétszer lőtt rá közvetlen közelből az általa elmondott helyzetben és körülmények között a sértettre és annak testét mindkét lövés eltalálta.

IV. A vonatkozó jogirodalom

Mindenekelőtt előre kell bocsátani a következőket: mint fentebb szó volt róla, a régi Be. igazságügyi orvosi boncolásnál írta elő két szakértő igénybevételét, a jelenleg hatályos Be. hatálybalépését követően pedig egészen 2009. szeptember 1. napjáig az igazságügyi szakértőkről szóló 2/1988. (V. 19.) IM rendelet volt hatályban, amely – mint fentebb láthattuk – az igazságügyi orvosi boncolás vonatkozásában írta elő kötelező jelleggel a két szakértő igénybevételét. Valamennyi hivatkozott mű még az előző IM rendelet idején keletkezett.

1. A törvény indokolása

„A szakértő alkalmazásának feltétele a különleges szakértelem szükségessége a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez. A különleges szakértelem alsó határának megvonásakor a mindennapi, általános ismeretek szintjét meghaladó ismeretek szükségességéből kell kiindulni. A bizonyítandó tény vagy az eldöntendő kérdés természete a különleges szakértelem szükségességét egyes esetekben vitathatatlanná teszi. Ezeket a törvény – a szakértő alkalmazását kötelezővé téve – felsorolja. [...] A szakértők általában egy szakértő közreműködésével is eldönthetők, bonyolult kérdések azonban több együttműködő szakértő vagy szakértői csoport alkalmazását is igényelhetik. Az utóbbi esetben a szakértői csoport kijelölt vezetője kap jogot a további szakértők bevonására. Az eldöntendő kérdések jelentősége két szakértő alkalmazását követeli meg a halál okának és körülményeinek, valamint az elmeállapotnak vizsgálatánál.”

Látható tehát, hogy maga az indokolás – amely egyébként nem tekinthető jogszabálynak, így a jogalkalmazók irányába kötelező ereje nincs – egyértelműen fogalmaz,

ráadásul imperatív jelleggel: a halál okának és körülményeinek vizsgálata során kötelező jelleggel írja el két szakértő igénybevételét.

2. Jogirodalmi állásfoglalások

„Tipikus esetben egy bizonyos szakkérdésben szükséges ténymegállapításokhoz vagy szakértői megítéléshez egy szakértő közreműködése – vizsgálata és véleménye – is elegendő; az általános szabály tehát egy adott szakkérdésben egy szakértő kirendelése. Előfordul, hogy a bizonyítandó tények jellege, a szakkérdések összetett volta, bonyolultsága több szakértő közreműködését és véleménynyilvánítását teszi szükségessé. Ilyenkor ugyanarra a szakkérdésre nézve több szakértő kirendelhető. A 101.§ (2) bekezdése szerint a halál okának és körülményeinek, valamint az elmeállapot vizsgálatánál minden esetben két szakértőt kell alkalmazni. A törvény ugyan nem szól arról, hogy milyen legyen e szakértők szakmai kompetenciája, ezt a kérdést a 2/1988. (V. 19.) IM rendelet 45.§ (2) és 52.§ (2) bekezdése megoldja. A halál okának megállapítása az igazságügyi orvosi boncolása során történik. Az igazságügyi boncolást két állandó, vagy két kijelölt igazságügyi szakértő végzi, akik közül legalább az egyiknek igazságügyi orvostani, vagy kórbonctani szakképesítéssel kell rendelkeznie. Ha pedig a büntetőeljárás során kerül sor az elmeállapot vizsgálatára, az eljáró két orvos-szakértő közül az egyiknek igazságügyi elemorvos-szakértőnek, a másiknak igazságügyi orvos- szakértőnek vagy elmeorvos szakorvosnak kell lennie.”¹⁵

Látható, hogy a kommentár még az akkor hatályban volt 2/1988. (V. 19.) IM rendeletre hivatkozik, ugyanakkor álláspontunk szerint nem helytálló az a szerzői álláspont, mely azonosítja a halál okának megállapítását az igazságügyi orvosi boncolással (lásd fentebb). Az alkalmazott terminológia egyébként egyértelműen a régi Be. vonatkozó §-ának megfogalmazására utal, amellyel az új Be. egyértelműen szakított. Ezen túlmenően csak a halál okára utal a kommentár, nem foglalkozik a halál körülményeivel, mely még a halál okánál is tágabb kategória.

Hasonló álláspontot fogalmaznak meg továbbá:

- „A halál okának és körülményeinek, valamint az elmeállapot vizsgálatánál két szakértőt kell alkalmazni. A halál okának megállapítása nem más, mint az elhalt igazságügyi orvosi boncolása. Az igazságügyi orvosi boncolást két állandó, vagy két kijelölt igazságügyi szakértő végzi, akik közül legalább az egyiknek igazságügyi orvostani, vagy kórbonctani szakképesítéssel kell rendelkeznie. [2/1988. (V. 19.) IM rendelet 45.§ (2) bek.]”¹⁶
- „A törvény kötelezően előírja, hogy a halál okának és körülményeinek, valamint az elmeállapot vizsgálatánál két szakértőt kell alkalmazni. A halál okának megállapítása nem más, mint az elhalt igazságügyi orvosi boncolása. Az igazságügyi orvosi boncolást két állandó, vagy két kijelölt igazságügyi szakértő végzi, akik közül

¹⁵ BELEGI JÓZSEF – BERKES GYÖRGY (szerk.): *Büntetőeljárás jog – Kommentár a gyakorlat számára*. Budapest: HVG-ORAC, 2009. A 101. §-hoz fűzött kommentár.

¹⁶ JAKUCS TAMÁS (szerk.): *A büntetőeljárás törvény magyarázata*. Budapest: KJK-KERSZÖV, 2003, 201.

legalább az egyiknek igazságügyi orvostani, vagy kórbonctani szakképesítéssel kell rendelkeznie. [2/1988. (V.19.) IM rendelet 45.§ (2) bek.]”¹⁷

- „A hatóság általában egy szakértőt rendel ki, de ugyancsak a törvény előírása értelmében két szakértőt kell kirendelni igazságügyi boncoláshoz, valamint a terhelt elmeállapotának vizsgálatához”¹⁸

Sajátos megoldást alkalmaz a Complex DVD-jogtáron található kommentár, amely sajnálatos módon nem foglal állást a kérdésben, csupán ismerteti a Be. és az egyébként azóta hatályon kívül helyezett 2/1988. (V.19.) IM rendelet vonatkozó rendelkezéseit anélkül, hogy azok viszonyáról szólna.¹⁹

Ezzel szemben jelenleg egy mű foglal állást úgy, hogy a halál okának és körülményeinek vizsgálata során minden esetben két szakértőt kell alkalmazni: „Általában egy szakértőt kell kirendelni, de ha szükséges, több szakértő is kirendelhető (halál oka és körülményei, valamint elmeállapot vizsgálatánál mindig legalább két szakértő kell).”²⁰

V. A bírói gyakorlat

Sem a Legfelsőbb Bíróságnak, sem az Ítéletábráknak nem volt ezidáig olyan eseti döntése, amely a halál okának és körülményeinek megállapítása körében igénybe vett szakértők számával, szerepével foglalkozott volna. Az elmeállapot vizsgálata kapcsán azonban felmerült három eseti döntés is:

A Legfelsőbb Bíróság BH 1975.553 számú döntésével érintett büntetőeljárás során a nyomozó hatóság eredetileg – helyesen – két orvosszakértőt rendelt ki abból a célból, hogy a terhelt elmeállapotát megvizsgálják, a szakértői véleményt azonban már egyedül az egyik szakértő terjesztette elő, a saját nevében, a bíróság pedig a tárgyalásra is csupán a nevezett szakértőt idézte meg, és a szakértői véleményt a tárgyaláson ugyancsak ez a szakértő terjesztette elő a saját nevében. A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy az eljáró hatóságok ezzel megsértették a régi Be. 69.§-ának (2) bekezdésében foglalt eljárásjogi szabályt, amely szerint a terhelt elmeállapotának vizsgálatánál két szakértőt kell igénybe venni. Az elmeszakértői vélemény érdemben is homályos, önmagának ellentmondó volt, amely így – egyéb megalapozatlansági okok mellett – az ítélet hatályon kívül helyezését eredményezte.

A Debreceni Ítéletábra két (tartalmilag azonos) határozatában foglalkozott a kérdéssel. Az ÍH 2008.91. valamint az ÍH 2009.2. számú döntésekkel érintett büntetőel-

¹⁷ TÓTH MIHÁLY (szerk.): *Büntető eljárásjog*. Budapest: HVG-ORAC, 2003, 138.

¹⁸ CHWALA TAMÁS (szerk.) *Büntető-eljárásjog*. Budapest: Rejtjel, 2004, 146. Itt különösen szembeötlő, hogy a mű a régi Be. terminológiáját alkalmazza.

¹⁹ A gyakorlatban többnyire egy szakértő kirendelése is elegendő. Amennyiben a hatóság már a kirendelés előtt észleli, hogy a bizonyítandó tények jellege több szakértő igénybevételét teszi, vagy teheti szükségessé, kivételesen már több szakértőt rendel ki a szakértői vélemény elkészítésére. A halál okának és körülményeinek, valamint az elmeállapot vizsgálatánál két szakértőt kell alkalmazni. Az igazságügyi boncolást két állandó, vagy két kijelölt igazságügyi szakértő végzi, akik közül legalább az egyiknek igazságügyi orvostani, vagy kórbonctani szakképesítéssel kell rendelkeznie. [2/1988. (V. 19.) IM rendelet 45.§ (2) bek.]

²⁰ HERKE CSONGOR: *Büntető eljárásjog*. Budapest–Pécs: Dialóg Campus, 2003, 76.

járás során az elsőfokú bíróság az elmeorvos szakértői véleményt készítő két szakértő közül csak az egyiket hallgatta meg a tárgyaláson, a másik szakértő igazolt távolmaradására tekintettel. Az Ítéletábra ennek kapcsán kifejtette, hogy mivel a Be. 101.§ (2) bekezdése szerint az elmeállapot vizsgálatánál két szakértőt kell alkalmazni, ezért a szakértőtárs távollétében csak az egyik szakértő meghallgatása eltér a törvényi szabályozástól, azonban ezt nem tekintette feltétlen eljárási szabálysértésnek. Ha a jelen lévő szakértő az együttesen készített szakvéleményt fenntartja, érdemi kérdésekben nem egészíti ki, úgy a tárgyalási előadás kirekesztésére nincs megfelelő alap. Az ítéletábrai döntések indokolásából kiemelendő, hogy „[...] a bíróságnak a Be 101.§ (2) bekezdését szem előtt tartva törekedni kell arra, hogy a két szakértő meghallgatására együttesen kerüljön sor.”

VI. Következtetések

A boncolás jegyzőkönyve önmagában még nem bizonyíték. A boncolás alapján sokszor csak előzetes szakértői vélemény készül. Önmagában még ez sem bizonyíték. Ezt is természetesen (általában a boncolásnál is eljárt) két szakértő együttesen készíti el. Ezt követően két szakértő elkészíti az együttes és végleges véleményt. Ez lesz a bizonyíték. (Amivel szemben azonban még további bizonyításnak is helye lehet).

Az eljárás későbbi szakaszában (pl. kiegészítő vélemény beszerzése válik szükségessé, vagy további kérdés feltétele válik indokolttá) álláspontunk szerint szintén mindkét szakértőnek együttesen kell nyilatkoznia. A tárgyalásra is (lásd az ítéletábrai gyakorlatot az elmeszakértő meghallgatást illetően) szintén mindkét szakértőt meg kell idézni.

Ha más szakértő bevonása válik szükségesé (akár indítványra, akár hivatalból), a halál okáról és körülményeiről ekkor is két szakértőnek kell együttesen nyilatkoznia. Ez esetben vagy megerősítik a boncolás alapján készült vélemény megállapításait, vagy éppen cáfolják azokat. Egyébként sem indokolná semmi, hogy az első szakértői véleményt kettő, az újabbat azonban csupán egy szakértő terjessze elő.

A Be. a bizonyítási eszközök között (76.§) a szakvéleményt, és nem a boncolási jegyzőkönyvet jelöli meg. A halál okának és körülményeinek kérdése pedig nem dől el minden esetben végleges jelleggel a boncolásnál. Ez esetben nem lenne szükséges sem további szakértői bizonyításra, sem bírói mérlegelő tevékenységre. A halál oka a boncolási adatokhoz, értékelésekhez képest a későbbi bizonyítási eljárás során lényegesen változhat (lásd a fentebb hivatkozott eseteket).

A Be. 101.§ (2) bekezdése – nem pontos megfogalmazással – valóban a vizsgálatra ír elő két szakértőt, és nem a vélemény előterjesztésére. Azonban a bizonyíték nem a vizsgálat, hanem az annak alapján készülő vélemény. Teljességgel indokolatlan lenne, hogy a két orvossal szakértő közül a véleményt csak az egyik készítse el (a gyakorlatban nem is ez történik). Továbbá éppen az elmeszakértői vizsgálatban megengedő a gyakorlat (holott a törvény itt is vizsgálatról és nem véleménnyről beszél) amikor az explorációnál elegendőnek tartja egyetlen szakértő jelenlétét. Abban azonban e körben is szigorú a gyakorlat, hogy a véleményt két szakértőnek együttesen kell elkészítenie.

Nem indokolja tehát semmi, hogy a másik (nem a boncolásnál jelen volt, hanem újabbán bevont) szakértő egyedül járjon el. Annál inkább indokolt a ‘szakértői team’

alkalmazása, mert éppen ezek az ügyek azok, amelyekben a korábbi (két szakértő által adott) vélemény kétségessé, vitatottá válik. Megjegyezzük, hogy a Semmelweis Orvostudományi Egyetem a jelenlegi Be. hatályba lépése óta így jár el, a Debreceni Orvostudományi Egyetem és a Veszprémi Szakértői Intézet hasonlóképpen, és elfogadta az ezzel kapcsolatos bírói felhívást az Igazságügyi Orvostani Intézet is.

Egyébként megjegyezzük, hogy a többre mindig belefér a kevesebb, és mivel a halál oka az élet elleni bűncselekmények egyik legfontosabb bizonyítandó ténye, így a tisztességes eljárás elve²¹ nem szenved sérelmet akkor sem, ha egyes jogalkalmazók az ilyen értelmezés alapján folytatott gyakorlatot kiterjesztő jellegűnek vélelmezik. A jogalkotó pedig – ha azt szerette volna – fogalmazhatott volna akként, hogy az igazságügyi boncolásnál kell két szakértőnek jelen lennie (mint azt a régi Be. is tartalmazta), azonban éppen, hogy el kívánt térni ettől a szűkítéstől.

Összegzésként tehát leszögezhető, hogy a halál okával és körülményeivel kapcsolatban az eljárás valamennyi szakaszában két szakértőnek együttesen kell véleményt nyilvánítani.

²¹ Ld. az *Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény* ('Római Egyezmény') 6. cikkét.